

УДК 94(477)

Мельничук О.А. Соціальне страхування із тимчасової непрацездатності в українському селі у 20 – 30-х рр. XX ст. // Вісник інституту історії, етнології і права. – Вип.6. – Вінниця: ВДПУ, 2008. – С.27-29.

О.А. Мельничук

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ІЗ ТИМЧАСОВОЇ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ У 20-30-Х РР. XX СТ.

Протягом 1920-х рр., з моменту запровадження соціального страхування, на допомогу із тимчасової непрацездатності не могли розраховувати селяни. Наявності власного селянського господарства було достатньо для позбавлення такої категорії права на соціальний захист. Ситуація змінилася із проголошенням владою курсу на суцільну колективізацію. Потреба в соціальній опорі на селі та необхідність штучного розшарування селянства в майбутній оголошеній війні змусили радянське керівництво піти на тимчасові поступки.

Дана проблема не знайшла широкого висвітлення в історичній літературі, за винятком окремих праць із соціального забезпечення даного періоду¹. Однак, нормативна база соцстраху представлена в загальних та спеціальних збірках². В 1920-х рр. з'явилися декілька популярних праць з даної теми³. Окремі аспекти можна почерпнути із періодичної преси того часу.

2 січня 1930 р. Рада народних комісарів СРСР затвердила правила СРСС про соціальне страхування осіб, зайнятих в сільському господарстві на умовах найму. З цього часу сільські наймити отримали право на допомоги. Допомога із тимчасової непрацездатності виплачувалася: за перші п'ять днів у розмірі 3/4 заробітку, а, починаючи із 6 дня – у розмірі повного заробітку. Повний заробіток гарантувався з першого дня, якщо непрацездатність наступила через трудове каліцтво або при тривалості хвороби більше як 15 календарних днів⁴. Аналізуючи співвідношення заробітної плати наймитів та розмірів виплаченої щоденної допомоги, відзначимо, що при мінімальній заробітній платі у разі непрацездатності сільський наймит міг розраховувати на щоденну соціальну допомогу у розмірі 30 коп., а починаючи із шостого дня – 40 копійок. Максимальний розмір допомоги при заробітній платі понад 95 крб. становив відповідно 2 крб. 40 коп. та 3 крб. 20 коп.⁵.

Правила СРСС від 2 січня 1930 р. передбачали надання сільським наймитам і додаткових видів допомоги. Так, тривалість допомоги у зв'язку із вагітністю та пологами становила 42 календарні дні до та після пологів для жінок, які впродовж двох останніх років працювали не менше 6 місяців, з них 2 місяці безпосередньо перед відпусткою⁶. Таким чином навіть працюючи на фізичних роботах у сільському господарстві жінки-селянки втрачали 28 днів соціальної допомоги, порівняно із жінками, що працювали на

державних установах та підприємствах.

Додаткові допомоги на речі догляду та годування дитини виплачувалися сільським робітницям, якщо вони пропрацювали у наймах не менше 6 місяців впродовж двох останніх років, з них не менше 4 місяці перед народженням дитини. Розміри допомоги відображає подана нижче таблиця.

Таблиця 1

Розміри допомоги при народження дитини для сільських наймитів⁷

Тарифні смуги	Розміри допомоги (в %)	
	на речі догляду	на годування дитини
I	20,00	5,34
II	18,66	4,66
III	17,34	4,33
IV	16,00	4,00
V	14,66	3,66
VI	10,66	2,66

Оскільки більшість округів УСРР належали до V та VI тарифних смуг, то український селянин отримував допомоги майже вдвічі менші. Крім того, виплата допомоги залежала і від інших факторів. Так, для наймитів, членів селянського двору, що обкладався податком, допомога не передбачалася. Наймитам, що мали посів та худобу, а двір при цьому не обкладався сільгосподатком, а також тим, що вступили до колгоспів, виплачувалася лише допомога на речі догляду. Допомога на поховання осіб, що мали власне селянське господарство не видавалася⁸.

Отже, соціальне страхування, запроваджене більшовиками в період НЕПу було спрямовано на соціальний захист промислових робітників. Лише потреба в соціальній опорі на селі під час війни із заможним селянством змусила нову владу частково поширити соціальне страхування на сільських робітників.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1.Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні.- К., 2005; Сташків Б.І. Теорія права соціального забезпечення: Навчальний посібник. – К., 2005; Шарпатий В.Г. Функціонування системи соціального забезпечення в УСРР 1921 – першої половини 1930-х років. – К., 2005; Шарпатий В.Г. Соціальне забезпечення в УРСР (20 – 30-ті роки XX ст.). – К., 2006; 2. Сборник действующего законодательства по социальному страхованию на Украине. Под общей редакцией И.И. Фреймана. – Харьков, 1926; Сборник постановлений и распоряжений по социальному страхованию. – Харьков, 1923; Фрейман И.И. Збірка правил про забезпечення застрахованих порядком соціального страхування. – Харків, 1929; 3. Гейфман Л. Як наймитові одержувати допомогу за безробіттям і тимчасовою непрацездатністю та пенсію?. – Харків: Юридичне видавництво НКЮ УСРР, 1931; Койре Є. Як страхові каси забезпечують наймитів. – Харків: Держтрудвидав, 1930; 4. Гейфман Л. Як наймитові одержувати допомогу за безробіттям і тимчасовою непрацездатністю та пенсію?. – Харків: Юридичне видавництво НКЮ УСРР, 1931. – С.8; 5. Койре Є. Як страхові каси забезпечують наймитів. – Харків: Держтрудвидав, 1930. – С.9; 6. Вопросы страхования. – 1930. - №4. – С.23; 7. Караваев В., Трефилов И. Назначение и выдача пособий по временной нетрудоспособности, на рождение ребёнка и погребение. – М.: Профиздат, 1934. – С.67; 8. Койре Є. Кому й як страхові каси видають додаткові види допомоги. / На народжену дитину та похорон. – К.: Держтрудвидав, 1930. – С.16.